

שבת יב

משה שווערד

1. שפת אמת על שבת דף יב/א

שם בגמ' יוצא אדם בתפלין כו' למשמש בכל שעה כו'. וקשה הא גם ביוצא בתפלין בשבת פטור תכשיט היא כדמוכח בעירובין ר"פ המוצא תפלין דהתירו להכניס זוג זוג הואיל שמכניסין דרך מלבוש והוי תכשיט כדפי' רש"י שם. א"כ כיון דקיי"ל כרבא דלא גזרינן גזירה לגזירה א"צ לטעם זה דמידכר דכיר להו. ושוב ראיתי בחי' הרשב"א שהקשה כן ע"ש. ועי' בב"י (סי' רנ"ב) מ"ש בזה] והי' אפשר לומר לענ"ד דבאמת כיון דקיי"ל דשבת לאו זמן תפלין הוי כמשאוי אבל התם במוצא תפלין מאחר דהתירו לו שוב הוי באמת תכשיט דבאמת התפלין הם אות אלא דבשבת א"צ אות ויש איסור ג"כ בהנחתו כמבזה את השבת. אבל כשהתירו לו הוא שפיר תכשיט. משא"כ הכא כשמוציאן בשוגג בלי היתר חכמים שפיר הוי משאוי. ולפ"ז המוציא תפלין בשוגג בשבת חייב חטאת [והא דתנן לקמן (סא.) ולא בתפלין כו' ואם יצא אינו חייב חטאת. אתי כמ"ד שבת זמן תפלין וכלישנא קמא דר"ס בגמ' שם. ועי' מ"ש לקמן]. אבל אין משמעות הפוסקים כן. לכן נראה לפמ"ש התוס' לעיל במשנה דהא דחיישינן שמא ישכח ויצא היינו דישכח השבת. א"כ הכא נמי י"ל דישכח בלילה שהוא שבת וכיון שיראה שחשכה וסילק התפלין ברה"ר יטלם ביזו ויוליכם לביתו כמו שעושה בחול כשחשכה הלילה דמוליכין לביתו. לכך צריך הטעם דדכיר להו ויסלקם מיד בהתחלת בה"ש דאז זוכר את השבת כדכתיבנא לעיל בתוס' הנ"ל. ואפשר עוד לומר הא דתפלין הוי מלבוש אינו אלא בזמן שהיו הולכין בתפלין כל היום. אבל האידנא שאין מניחין אלא לקיים המצוה י"ל דלא הוי דרך מלבוש וצ"ע לדינא בזה. ולכן צ"ל הטעם משום דחייב למשמש להתיר אפי' אם לא יהיו דרך מלבוש כנ"ל. [אך לפ"ז האידנא שאין מניחין תפלין כל היום אין להתיר להמוצא תפלין בשבת להכניסן זוג זוג כיון דהוי משאוי. ואין כן משמעות הטוש"ע (סי' ש"א סעי' מ"ב). וכ"מ במג"א שם דגם לדידן שרי להכניס ע"ש]:

2. טור אורח חיים סימן רנב

לא יצא החייט במחטו ולא הבלבר בקולמוסו ע"ש סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא בהן בשבת אבל בתפלין מותר לצאת סמוך לחשיכה ולא חיישינן שמא ישכח ויצא בהן משתחשך שאסור להסיח דעתו מהם בעודן בראשו: מצוה על כל אדם שימשמש בבגדיו בע"ש סמוך לחשיכה שלא יהיה בהן דבר שאסור לצאת בו בשבת:

3. ביאור הלכה סימן רנב ד"ה מצוה

מצוה וכו' - לשון זה איתא ג"כ בטור והנה בגמרא איתא חייב אדם למשמש וכו'. ונראה דלהכי שינו הלשון משום דהיה קשה להו דבמתניתין לא אסרו לצאת סמוך לחשיכה אלא אם אווזו דבר האסור לצאת בו בשבת אבל לא שיצטרך למשמש פן יש לו איזה דבר שאסור לצאת בו בשבת וגם שם הלא לא גזרו רק כשרוצה לצאת בהחפץ חוץ לביתו וכזה משמע דאף כשיושב בביתו סמוך לחשיכה ג"כ חייב למשמש ולזה שינו הלשון וכתבו מצוה דהאי חייב אינו אלא מצוה משא"כ שם איסורא הוא אבל לפי מה שמחלק הגר"א דמה דנקט חנניה עם חשכה לאו היינו סמוך לחשיכה דמתניתין דעם חשכה הכונה סמוך לשקיעה ממש אתי שפיר כל מה שהקשינו דסמוך לשקיעה ממש חיובא איכא למשמש ואף כשיושב בביתו וברמב"ם נמי איתא חייב למשמש עם חשיכה כלשון הברייתא ואח"כ מצאתי בספר נהר שלום שגם הוא נחית לחלק בין ההיא דחנניה לההיא דמתני' וכמו שכתב הגר"א:

4. שערים מצויינים בהלכה

בין איש לאשה. וכ"כ הרקח (סי' לט). [ונ"ל עפ"י מש"כ המג"א (ס"ק כו), דגם בזמן דליכא רה"ר דאורייתא, נמי יש לבדוק בבגדיו שמא יש שם איזה דבר מוקצה, ולפ"ז בכה"ג ליכא חיובא, אבל עכ"פ מצוה איכא. ועי']

5. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רעה סעיף א

אין פולין (פ"י) לבער את הכנים מהבגדים, תרגום בערתי הקדש (דברים כו, יג) פליתי), * (א) א ואין קורין בספר * לאור הנר ואפילו אינו מוציא בכיו, שמא יטה. * ואפי' הוא גבוה עשר קומות שאינו יכול ליגע אליו, <א> שלא חלקו חכמים בדבר. ומטעם זה יש לאסור אפי' הוא (ב) ב [ב] בעששית או קבוע בחור שבכותל, * (ג) <ב> וכן ג בנר (ד) של שעה.

6. משנה ברורה סימן רעה

(ד) של שעה - והב"ח בשם רש"ל כתב דנהגו להקל לבדוק כלים וציצית ולקרוא אצל נר של שעה וה"ה אצל נר של חלב והטעם דבזה לא שייך שמא יטה רק שמא ימחוט וכיבוי הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ולא הוי איסורא דאורייתא וכ"כ הט"ז ומסיק המג"א דשלא לצורך יש להחמיר דהא י"א דכיבוי הוי מלאכה דאורייתא כמ"ש בסוף סי' של"ד והא"ר כתב בשם המלבושי יום טוב דבנר של שעה שייך ג"כ שמא יטה והביא לזה סמוכין מדברי הרמב"ן וכ"כ בביאור הגר"א דבנר של שעה וה"ה של חלב שייך ג"כ שמא יטה ומ"מ נ"ל דבנרות הטובים שלנו [שקורין סטארין] מותר לקרות לפנייהם

לכו"ע דלא שייך שמא יטה רק בדבר שזרכו להטות לפעמים בחול כדי שידלק יפה ובנר (סטאריין) ידוע דאין צריך להטייה כלל לעולם וכ"ש דלא שייך בו שמא ימחוט דאורו צלול מאד ואין צריך כלל לזה:

7. שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן מז

בענין הריגת בע"ח המאוסים והמצערים את האדם...

א. הנה בדבר הריגת דברים המאוסים וממאסים את האוכלין, וזבובין ויתושין ופרעושין שמצערין את האדם ליכא שום איסור מלהורגם וכן העכברים המפסידים האוכלין וכ"ש כשנמצאים תינוקות ואף גדולים שיש מתבהלין מפניהם ליכא שום איסור מלהורגם כי כל דבר שהוא לצורך האדם ליכא איסור צער בע"ח דהא התירה התורה שחיטה ולא רק לאכילת ישראל אלא אף לאכילת נכרים מותר לשחוט, ואף לכבוד דאדם בעלמא ...

אבל מ"מ אם אפשר טוב שלא יהרגם בידי ממש אלא ע"י הנחת דבר ההורגם, מאחר דחזינן דכשעושה אדם מעשה אכזריות דרציחה אפילו לאלו שמחוייבין להורגם ע"י חיוב פס"ד דסנהדרין כעיר הנדחת הוצרך הקרא ליתן הבטחה מהשי"ת שיתן להם רחמים וגם עוד יוסיף אצלם מדת הרחמים כדפי' כן באור החיים (דברים י"ג, י"ח) שהוא משום דבדרך הטבע היה נעשה בהו מדת אכזריות עיי"ש, וזה שייך שיעשה גם כשהוא עושה במדת אכזריות לבע"ח, אך השוחט לאכילה דהוא מעשה מצוה מועיל זה נמי שלא ישלוט בהם מדת אכזריות, אבל לאבד ולהרוג בשביל שלא להצטער אין בזה לכאורה ענין מצוה כשאין בביתו תינוקות שאין יכולין לגרשן כשבאין עליהו שא"כ שייך לחוש שלא ישפיע זה מדת אכזריות, לכן טוב יותר שלא להרוג בידים אלא ע"י הנחת דבר ההורגם וכדומה. והא דאיתא בשבת דף י"ב ע"א במפלה כליו דא"ל ר"נ לבנתיה קטולין ואשמעינן לי קלא דסנוותי הוא בכנים שבגופו ובבגדיו שא"א להורגם ע"י איזה דבר אחר וגם בפרעושין שעליו ועל בגדיו אף שהוא בע"ח גמור נמי הא לא שייך להורגם ע"י איזה דבר לכן מוכרחין לעשות בעצמן, אבל לזבובים ועכברין שיש להורגן ע"י הנחת איזה דברים טוב לא להרוג בעצמו, ואף שלא מצאתי זה בפירוש באיזה מקום טוב להתנהג כן במקום שאפשר.

8. סודר תפלה - נוסח ספרדי - סדר זמירות ליל שבת

מה ידידות מנוחתך, את שבת המלכה. ...

חפצין אסורים, וגם לחשב חשבונות. הרהורים מתרים, ולשדך הבנות. ותינוק ללמדו ספר, למנצח בנגינות. ולהגות באמרי שפר, בכל פנות ומחנות. להתענג:

9. רש"י שבת דף יב/ב

דשכינה עמו - ואין המתפלל צריך שיזדקקו לו מלאכי השרת להכניס תפלתו לפניו מן הפרגוד:

10. שערים מצויינים בהלכה

שאני חולה דשכינה עמו. פרש"י ואין המתפלל צריך שיזדקקו לו מלאכי

השרת, להכניס תפלתו לפניו מן הפרגוד. ומבואר מכאן דיכול לבקש מהמלאכים שיסייעוהו שיקובל תפלתו. ובמס' סנהדרין (מד: ד"ה לעולם יבקש אדם) הארכנו בענין מה שאומרים בסליחות "מכניסי רחמים הכניסו תפלתינו" עי' מה שכתבנו שם.

11. שערים מצויינים בהלכה

דעים להראב"ד ז"ל (סי' קפד) כתב, דהא דאין מכירין לשון ארמי, פירושו שאין משגיחין על תפלתו כשמחפלי בלשון ארמי, להביא תפלתו לפני הקב"ה, והתפלה שבצבור משגיחין גם בלשון ארמי, כגון הקדיש ויקום פורקן וכו', ואם מתפללין בדמעות ע"י שבירת הלב על צרותיו, אינן צריכין להשגחת המלאכים, דהקב"ה בעצמו משגיח עליהם, וע"י בגמ'

(סוטה לג.). וכתב הרא"ש (ברכות פ"ב ה"ב) דמכירין בלשון ארמי, אלא דלשון זה מגונה בעיניהן להזקק לו, ועיי"ש במעדני יו"ט. וכדברי הרא"ש כתוב בזוה"ק (בראשית פט.) דמלאכי השרת אין נוקקין בלשון תרגום, דלא משגיחין עליה דהא מאיס איהו קמייהו מכל שאר לשון. וכ"כ בתוס' שאנץ מס' סוטה (לג.)

12. ספר טורי זהב על או"ח - סימן ערה

(א) שלא חילקו חכמים כו'. אע"ג דאח"כ מצינו שחילקו כגון בין אחד לשנים ועוד הרבה כמ"ש אח"כ היינו שיש חילוק מצד האדם שלזה מותר ולזה אסור ולא גזרינן אדם זה בשביל אחר אבל בחילוק שמצד הנר לא חילקו כיון שיש בו איסור כשהוא למטה לא נפקע האיסור אם מגביהו או מסגירו בעששית דכיון שנאסר נאסר והוא האיסור עצמו משא"כ בחילוק של האדם אמרינן שלזה לא נאסר מעולם כנלע"ד נכון:

13. ביאור הלכה סימן ערה ד"ה ואפילו

ואפילו הוא גבוה וכו' - עיי' ט"ז החלוק בין דבר הנאסר שעליו אמרינן דלא פלוג משא"כ לענין אדם הקורא אמרינן דלא נאסר על איש כזה מעולם וע"כ יש חלוק בין אדם חשוב לאינו חשוב ובין ענין אחד לב' ענינים וכדלקמן ולפ"ז פשוט דאם הוא גידם בשתי ידיו או שהיו ידיו קשורות מאיזה סבה דמותר לקרות לאור הנר:

14. מהרי"ץ חיות

הגאון מהרי"ץ וילנא ז"ל דכוננו כמה שאמר כמה גדולים דברי חכמים דלמרינן (סנהדרין ל"א ב) מפני מה לא נכתבו ספרי האמת. מפני דלינו נשאי דברים כהנה החזרה סיבה האמת. ונכשל בהם גדול העולם וכו' אחד שלמה אבי ארבה ולא אמיר פ"ש - וע' ס' המלוח להרמב"ם מ"ח ס"ס והנה במשנתנו נאמר שחם לא יקרא לאור הנר. כלי נחיתה טעם וסיבה על איסור הקריאה לאור הנר. וחלם בדרייחא תפוש הטעם דמפ"ו לא יקרא לאור הנר שחם יטק. רבי ישמעאל בראיתו סיבה האיסור. חישב בדעתו אבי יקרא ולא חקק. ולפני גדול כוחו לא נאמר האיסור. כדרך שאמר שלמה אבי ארבה ולא אמיר. ולכסוף אמר שנכשל רבי ישמעאל. אחד כמה גדולים דברי חכמים היינו דברי חז"ל במשנתנו שאמרו שחם לא יקרא לאור הנר. ולא נהנו הסיבה על האיסור. כי פ"י נחיתה הטעם היה חקוק לר"י לטעמו. ואם לא היו שם רק שחם היה איסור מוחלט בודאי. ולא היה ר"י חקיל לעצמו לעבור על גזירת חכמים וע' ס' בדינה הדח להחכם מ' אליהו דלמדיגא. ש"ל כעין זה. וז"ל כאשר לא נעשה המעשה הפסד גם הכונה כאשר אמרו חז"ל שקרה לשלמה ע"ס. וזוהי לזה באופן מה לרבי ישמעאל בשנת פ"ש - ואם אמרם כי הפירוש נאמר חז"ל אכן בדברי הירושלמי פ"ק דשנה חי אמר לפרש קן דשנה מבוחר דר' ישמעאל אחד כמה גדולים דברי חכמים שאמרו לא יקרא לאור הנר שחם יטק. ובע"כ ל"ל דלשון התלמוד בבלי מדוקדק יותר. וכירושלמי ט"ס כמה שנוכר גם בדברי ר"י הסיבה שחם יטק. ולא יקשה בעיניך הא דהוכיח ר"י דברי המשנה. אע"ג שהיה קודם דביט הקדוש מ"מ הרבה משניות היו סדורות עדיין קודם רבי ע' השונו רבינו שרירא גאון. ובתשובת ח"ל סי' י"ד. ובפרט משניות אלו דפ"ק דשנה היו עדיין מחלמידי כ"ש וכ"ה בהלכות שנאמרו בעליות חגייה בן חזקיה בן גרין כמ"ס למעלה: (במ"א וכתב על פינקמו לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת

15. תוספות רא"ש על שבת דף יב/ב

ר' נתן אומר קרא והטה. ... ומפרש ר"ת דלא פרכינן כי הא אלא גבי אכילת איסור לפי שהוא דבר מגונה שיכנס דבר איסור במעיו של צדיק דכתיב לא יאונה לצדיק כל און...

16. חדושי הר"ן על שבת דף יב ע/ב

רבי ישמעאל קרא והטה. וא"ת והא אמרינן בפ"ק דחולין (ו' א') בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם צדיקים עצמם לא כל שכן, י"ל שאני הכא שהוא פשע שעבר על דעת הבריו:

17. ספר בניהו בן יהוידע על שבת דף יב/ב

שם וכתב על פנקסו. קשא אם כתב בשביל שלא ישתכח הדבר ממנו, כיון דכתב אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת די בזה ולמאי נצרך לכתוב לכשיבנה ביה המקדש וכו', ועוד למה כתב שמנה דהא ודאי חייב להביא מן המובחר כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות איסורי מזבח, ונראה לי בס"ד שני תירוצים בזה כל תירוץ בנוי על יסוד אחד הפך השני, והוא דאמרו רבותינו ז"ל כל הקורא בפרשת עולה כאלו הקריב עולה, דכתיב [ויקרא ז' ל"ז] זאת התורה לעולה לחטאת וכו', ורבא אמר כל הקורא בתורה לא צריך לא עולה ולא חטאת, ודייק לה מדכתיב לעולה לחטאת וכו' שהטיל למ"ד בנקוד פת"ח בכל חד וחד דהוי במקום לא, ופרשתי בס"ד נ"מ בין שני ביאורים אלה, למ"ד כאלו הקריב אם עבר אדם על חטא בזה"ז וקרא בפרשת החטא לא הוי קריאתו קרבן ממש, דהא כאלו קאמר בכף הדמיון ואינו ממש, ולכן כשיבנה בית המקדש צריך להביא קרבן אף על פי שכבר קרא פרשת החטא, אבל למ"ד אין צריך לא עולה ולא חטאת סבירא ליה בזה"ז דליכא קרבן תועיל קריאת התורה במקום קרבן ממש, ואם כן כשיבנה בית המקדש לא יביא קרבן דהוי חוליך לעזרה, כיון שנפטר לגמרי בקריאתו בזה"ז שאין ספק בידו להביא קרבן, ע"ד שאמרו בבשר נחירה כיון שהותרה הותרה, וכיצא בזה אמרו ההולך ממקום למקום ושלמו מעותיו ולא נשאר בידו להתפרנס, הרי נוטל לקט שכחה ופאה וכשחזר לביתו פטור מלשלם, כי עני היה באותה שעה, וכן זה כיון שנפטר בזה"ז בקריאה לגמרי לא יתחייב לעתיד ונמצא דנ"מ בענין ב' דרשות אלו טובא ושוב ראיתי לחקרי לב א"ח סי' ב' שנתעורר אם יתחייב קרבן לעתיד, ופשיט לה מעובדא דר"י בן אלישע דיתחייב יעיין שם, נמצא על פי המונח הזה שעשינו בסברת רבא פטור מן הקרבן לעתיד לבא, לכך נתחכם ריב"א לחייב עצמו בפנקסו בפירוש לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמונה, כדי שיוכל להביא בבנין בית המקדש מחמת חיוב שלו שחייב עצמו בזה, ואף על גב דקיימא לן חטאת ואשם אין באין כנדר ונדבה וכמו שכתב הרמב"ם במעשה הקרבנות פרק י"ד, אפשר שהוא כתב זאת קודם שקרא בפרשה דאז עודנו חייב, ואף על גב דדעתו לקרות בודאי אחר כך, עם כל זה כיון שלא קרא עדיין וכתב זאת הרי הוא מגלה דעתו בזה שהקריאה לא תפטרנו לגמרי מכל וכל אלא יתחייב להביא בבנין בית המקדש, וכל זה התירוץ בנוי על פי סברת רבא אבל למד כאלו וכו' ה"ז חייב בלא"ה בבנין בית המקדש ולמאי אצטריך לכתוב:

ולזה נראה לי בס"ד על פי מ"ש בקמא ק"ט ע"ב, תנו רבנן מנין לכהן שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה ת"ל ובא בכל אוות נפשו ושרת, ומנין שעבודתה ועורה שלו ת"ל ואיש את קדושו לא יהיו, ופירש רש"י מנין לכהן שנדר קרבן או שהיה מוטל עליו חטאת ואשם חובה מקריב אף במעמד שאינו שלו, ומנין שעבודתה ועורה פירוש הבשר והעור עיין שם, נמצא כהן שנתחייב חטאת הוא עצמו מקריב חטאתו ואינו נותן הבשר והעור לכהנים אנשי משמר אלא הכל שלו, נמצא לפ"ז ריב"א שחייב להביא חטאת בבנין בית המקדש מכל מקום כיון שהוא עצמו כהן אינו חייב ליתן הקרבן לאנשי משמר להקריבו, אלא הוא בעצמו יכול להקריבו ויהיה הבשר והעור שלו, ולכך עתה נדבה רוחו לכתוב על פנקסו שהוא מתחייב להביא קרבן חטאת דהיינו להביא לאנשי משמר, ולא כתב להקריב חטאת דמשמע שהוא יקריב בידו אלא אמר אביא רצונו לומר לאנשי משמר כדי שהם יזכו בבשרה ועורה ואני לא נהנה ממנה, ולכך פירש שמינה דאף על גב כי בשרה מן הדין שלי וכיון דשלי אין אני מחוייב להביא שמנה, עכ"ז אני מתנדב להביא שמנה להרווחת אנשי משמר, גם אמר שמנה רצונו לומר מובחר מן המובחר:

18. עיין באריכות בקונטרס "אז ישיר בענין: ונשלמה פרים שפתינו" שנדפס בקובץ אור ישראל (תשרי תשע"ג)